

Тридесет и пет години след [насилствената смяна на имената на турското малцинство по време на комунистическия режим](#) една от жертвите на това престъпление на БКП Сафие Юркадул – чийто баща е бил въдворен без съд и присъда в концлагера „Белене“ – осъди прокуратурата за забавяне на разследването по делото за „възродителния процес“.

Новината съобщи сайтът [news.lex.bg](#), позовавайки се на решение на Софийския градски съд от 10 декември 2019 г., присъдил обезщетение от 40 000 лв. на Сафие Юркадул по дело, заведено от нея срещу продължилите с години действия на държавното обвинение.

СГС е присъдил обезщетение на Сафие Юрдакул, която е била малко дете, когато баща ѝ е бил изпратен в лагера "Белене", името ѝ е било сменено, бил е забранен майчиният ѝ език, а накрая семейството ѝ е било принудено да се изсели в Турция, посочва [news.lex.bg](#).

Жената е завела иск за 100 000 лева срещу прокуратурата по Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ), след като не може да се конституира като граждански ищец в наказателното дело, тъй като то не е в съда, а заявлението ѝ за обезщетение за бавно правосъдие до Инспектората към ВСС било върнато, защото, за да бъде разгледано, делото трябва да е приключило.

Спомените на едно 8-годишно момиченце за насилствената смяна на имената

В исковата си молба Сафие Юркадул разказва, че до 1985 г. е живееела с родителите си в разградското село Киченица. Дотогава имала щастливо и безгрижно детство, но първо променили името ѝ, което много разклатило детската ѝ психика и намирала упора само в разговорите с баща си.

През пролетта на 1985 г. обаче той бил задържан и пратен в лагера „Белене“. Семейството разбрало къде е едва след 6 месеца, а момичето видяло баща си отново, година след ареста му. В заповедта за задържането му пък се казва, че „при проведените мероприятия по национално осъзнаване на турчеещите се българи се е противопоставял на органите на властта, като се е държал грубо и предизвикателно“.

Пред съда са разпитани и трима свидетели, които са дали показания за преживяното от дъщерята, докато баща ѝ е бил в Белене. Сред тях е и мъж, който е бил с него в затвора. Той разказва, че при едно свиждане, когато се връщали от работа, момичето, тогава около 8-годишно, нямало как да прецени обстоятелствата и при вида на баща си, се хвърлило да го прегърне. Тогава детето било грубо изблъскано от надзирателя, а за наказание бащата бил лишен от право на свиждане.

В следващите месеци и години майката започнала да работи и вкъщи, за да издържа семейството, но заболяла. Бащата също се разболял в затвора и бил пратен във видинското село Руженци, където пак бил затворник.

Заради влошено здраве, тежко семейно положение и преценка „за настъпилите положителни изменения в поведението“, мъжът е освободен да се прибере вкъщи през пролетта на 1988 г., а на следващата година милиционер връчил на семейството задгранични паспорти и им казал, че до 12 часа трябва да напуснат страната. Така Юркадул се озовала в Турция само с ръчен багаж и двама болни родители.

Порасналата дъщеря на лагерист от „Белене“ се включва в битка за правосъдие

През тези години тя обвинявала и баща си за случилото се, защото мислела, че е сторил

нещо лошо, щом е бил пратен в затвора. Едва преди да почине през 1998 г., бащата вече разказал историята на порасналата си дъщеря и в следващите години тя започнала живо да се интересува от процеса в България срещу виновните за „възродителния процес“.

В Турция участвала активно и в дейността на сформираното Сдружение за правосъдие на пострадали от „възродителния процес“, а изготвена медицинска експертиза по делото е установила, че и до днес е депресирана и с явна психическа травма от случилото се и несбъдналия се процес.

В решението си СГС посочва, че вредните последици от това престъпление се изразяват в засягане на основни човешки права и затова дъщерята на затворника от „Белене“ се явява не само наследник на пострадал, „но тя е материално правно легитимирана да претендира вреди и на собствено основание, доколкото в общ смисъл резултатът от разследваното престъпление е настъпил в собствената ѝ правна сфера“.

Съдът: Няма как да бъде оправдано 28-годишно забавяне на делото

Съдът приема, че делото срещу виновните за „възродителния процес“ наистина е с фактическа и правна сложност, но пък няма как да бъде оправдано забавяне от 28 години за внасянето му за разглеждане в съда. Още повече, че давността отдавна е изтекла и това изключва наказателното преследване, и дори да бъде внесен обвинителен акт, то той ще доведе само до прекратяване на делото.

В решението си съдия Валерия Банкова казва, че взема предвид всички действия на държавата срещу семейството, в което ищцата тогава е била малко дете и приема, че те са разклатили чувството за идентичност и стабилност, нужни за нормалното протичане на детството на всеки човек и нанасят вреди, които са толкова очевидни, че не се нуждаят от специално доказване.

Според съда, особено травмиращ за психиката на Сафие Юрдакул е бил случаят с грубото ѝ отстраняване от прегръдките на баща ѝ по време на посещението в Белене и лишаването от право на свиждане. Съдия Банкова преценява преживяното от ищцата,

за да оцени и вредите, които тя понася от забавеното дело.

„Колкото по-значими за личността са засегнатите блага, толкова по-големи са вредите, нанесени от нарушаване правото на лицето от разглеждане на делото за наказването на извършителите в разумен срок. Когато става дума за блага от най-висша ценност като свободата, правото на име и на етническа идентичност, на майчин език, забраната за намеса в семейния живот и за насилствена асимилация, то чувството за липсата на справедливост за потърпевшите е толкова силно, че подкопава доверието им в устоите на правовата държава като цяло“, мотивира се съдия Банкова.

За да не уважи иска до 100 000 лева, съдът оценява все пак, че Сафие Юрдакул не е била сред пряко арестуваните и пратени в затвори заради противопоставяне на държавната политика.

Решението не е окончателно и може да бъде обжалвано пред Софийския апелативен съд.

Първото спечелено дело срещу прокуратурата

Миналата година друг от пострадалите от „възродителния процес“ също осъди прокуратурата за проточеното разследване. Шукри Мехмед заведе частичен иск за 5001 лева по ЗОДОВ, като част от общата сума от 100 000 лева, която би претендирал. Градският съд уважи частичния му иск, но прие, че справедливото бъдещо обезщетение би било 30 000 лева, припомня news.lex.bg.

От решението на СГС тогава стана ясно, че още през 2003 г. прокуратурата е признала, че разследването е приключило и се чакат само показанията на всички свидетели, каквито били указанията на върховните съдии. Според градския съд обаче, в тези указания се казва само, че трябва да бъдат изброени имената на пострадалите, за да могат в бъдещ процес да бъдат уведомени и да търсят правата си, а не да бъдат разпитвани всички в хода на разследването. Затова съдът прие, че след 2003 г. забавянето на делото от прокуратурата е неоправдано.

Прокуратурата обаче държи на разпитите и делото отново беше спряно миналата година, докато бъдат открити в Турция и разпитани още 35 свидетели, за което се чака отговор от четвърта поред молба за правна помощ.

Две са внасянията в съда на обвинителен акт по делото срещу обвиняемите за „възродителния процес“ – през 1994 г. и 1998 г., но и двата пъти делото е връщано за доразследване.

Първоначално обвиняеми по него за подбуждане на етническа дискриминация и омраза са бившият генерален секретар на БКП Тодор Живков, Димитър Стоянов – министър на вътрешните работи, Петър Младенов – министър на външните работи, Пенчо Кубадински – член на Политбюро на ЦК на БКП и Георги Атанасов – министър-председател, всички на изброените длъжности по вереме на „възродителния процес“. След това обвиненията са преквалифицирани за военни длъжностни престъпления, а като обвиняеми остават Живков, Стоянов и Атанасов.

След смъртта на Живков и Стоянов, обвиняем по делото остава единствено бившият министър-председател Георги Атанасов.

Престъплението на тоталитарното управление на БКП начело с Тодор Живков

Насилствената смяната на имената на българските турци е осъществена през 1984-1985 г. Без промяна в законодателството Тодор Живков взема еднолично решение и се опира се на безконтролната власт на партийния апарат на БКП, като на места се използват противозаконни репресивни мерки, осъществени от органите на МВР-ДС.

Замисълът на генералния секретар на БКП е „възродителният процес“ да се осъществи в условията на информационна цензура, а насилствената смяна на имената да бъде представена в страната и пред международната общественост като масово, спонтанно движение на българските граждани с турско-арабски имена.

През май 1989 г. част от турското малцинство в НРБ се вдига на мирни протести в защита на основните си човешки права. На тези неочаквани протести режимът отговаря със сила. Живков използва този момент в плановете си и в края на същия месец Живков в изявление по телевизията обявява, че властта ще даде възможност на всеки от мюсюлманската общност, който желае, да напусне страната и призовава Турция да отвори границата си.

На 4 юни 1989 г. това е направено и през следващите три месеца около 360 000 български граждани мюсюлмани се изселват в Турция. В историята този момент остава като „Голямата екскурзия“, при която, съпроводена с големи семейни драми на разделени семейства, раздяла с родните места и загуба на имущество.

В резултат на принудителното преселение много райони на страната се обезлюдяват, а напускането на работни места хиляди работници усложнява и без това тежкото икономическо положение, в което тогава се намира НРБ. Голяма част от реколтата остана неприбрана на полето, а загубите само в селското стопанство надхвърлят 1 млрд. лв.

Живков си мисли, че е спечелил, но не се „смее“ последен, тъй като само няколко месеца по-късно е принуден от Москва да се оттегли от властта. „Възродителният процес“ е отречен от самата БКП с решение на нейното Политбюро на 29 декември 1989 г., с което се опитва да излезе от тоталната международна изолация, в която Тодор Живков е вкарал страната.

До края на 1990 г. около 150 000 от преселилите се в предната година в Турция се завръщат в България.

В началото на 1990 г. прокуратурата на въоръжените сили образува дело срещу виновните висши комунистически функционери за „възродителния процес“, което и до днес не е приключило. Ако днес му бъде дадено ход то ще се сблъска с изтеклата през 2000 г. давност, както това се случи с още няколко дела срещу престъпления на тоталитарната комунистическа партия в България.